

בצלאל אקדמיה לאמנות ועיצוב ירושלים
היחידה להיסטוריה ותאוריה

פרשיית לימודים – שנת הלימודים תשע"ו

תולדות הארכיטקטורה א: העת העתיקה וימי הביניים

ד"ר נעמי מאירי-דן

History of Architecture 1: Ancient and Medieval

Dr. Naomi Meiri-Dann

קורס חובה מחלקתי (ארכיטקטורה, שנה א), סמסטר א, 1 נ"ז

יום א, 16:30-18:00

תמצית הקורס ומטרותיו

קורס זה יוקדש לעיון בתולדות האדריכלות המערבית מאז המאה החמישית לפנה"ס ועד למאה ה-14: האדריכלות היוונית, האדריכלות הרומית והאדריכלות של ימי הביניים (האדריכלות הנוצרית-מוקדמת, האדריכלות הביזנטית, האדריכלות הרומנסקית והאדריכלות הגותית). הדיון יהיה כרונולוגי במהותו, כאשר כל אחד מהפרקים יילמד תוך בחינת זיקתה של האדריכלות הן לאירועים, לנסיבות, למהלכים ולהלכי הרוח התקופתיים הן לאדריכלות העבר ולמבנים קיימים. לשון אחר, היצירה האדריכלית תנותח בהקשרים השונים (פיזיים, חברתיים וכלכליים, טכנולוגיים ומדעיים, מדיניים ודתיים, תרבותיים ואמנותיים) שבהם נעשתה ושאליהם נועדה, מזה, וכחוליה בשרשרת של תולדות האדריכלות, מזה.

את הקורס כולו יפתח דיון כללי במהותם של לימודי תולדות הארכיטקטורה במסגרת של לימודי ארכיטקטורה (באקדמיה לאמנות ועיצוב).

הדיון בכל אחד מהפרקים ייחתם בהפניית מבט ליצירות אדריכלות מן העת החדשה (ואף זו העכשווית) השואבות השראה מן הפרק האמור. מטרתו של מהלך זה היא להציג את מעשה האדריכלות כמי שמושפע מהמורשת האדריכלית (של העבר) והשיח האדריכלי (של ההווה), מחד גיסא, ומשפיע על מהלכים אדריכליים ותרבותיים (של העתיד), מאידך גיסא.

לצד העובדה שהקורס מחויב להיבט ההיסטורי-כרונולוגי, ינוצל כל אחד מהפרקים לדיון בסוגיה מהותית כלשהי ללימוד תולדות הארכיטקטורה, בפרט, והתרבות החזותית, בכלל (למשל: יחסי גומלין בין אדריכלות לאמנות, מזה, ובין אדריכלות למרחב הבנוי/ הנופי, מזה; פונקציה וסמל; מסורת וחידוש).

מן הטעם הזה עיקרה של ביבליוגרפיית החובה מושתת על התייחסות לתופעות תרבותיות רחבות, הנגזרות מן העיון בכל אחד מן הפרקים ההיסטוריים. ביבליוגרפיית הרשות, לעומתה, מספקת הרחבה לדיון ההיסטורי עצמו. סילבוס מפורט יפורסם באתר המלווה את הקורס ויגובה במצגות ובפריטי ביבליוגרפיית החובה.

קורס מתוקשב (הנחיות לשימוש באתר יינתנו במהלך הקורס).

נוכחות: חובה

הציון: מבחן בסוף הסמסטר, המבוסס על ההרצאות ועל ביבליוגרפיית החובה

רשימת השיעורים המשוערת

מבוא – אדריכל, אדריכלות ותולדות האדריכלות (שיעור אחד)

אדריכלות יונית (4 שיעורים)

- א. המקדש – דיון במהותה של "קלאסיקה" וביחסי גומלין בין אדריכלות לאמנות
- ב. המתחם המקודש, התיאטרון והסטאדיון – יחסי גומלין בין אדריכלות למרחב הבנוי ו/או המרחב הנופי

אדריכלות רומית (4 שיעורים)

- א. המקדש – מסורת וחידוש בשדה הטכנולוגיה ובשדה העיצוב
- ב. התיאטרון והאמפיתיאטרון, הסטאדיון והסירקוס
- ג. קשת הניצחון – פונקציה וסמל; גלובלי, לוקלי וגלוקלי

אדריכלות ימי-הביניים (4 שיעורים)

- א. הבזיליקה הנוצרית המוקדמת – תפקיד ותפקוד; מקור ומקוריות
- ב. המבנה המרכזני והכנסייה הביזנטית – יחסי גומלין בין אדריכלות, אמנות ופולחן
- ג. כנסיית עולי-הרגל הרומנסקית – מבנה אחד לקהלי יעד שונים; מסורת וחידוש
- ד. הקתדרלה הגותית – יצירת אמנות כוללת; גותיקה כ"קלאסיקה"

ביבליוגרפיה – חובה (לפי סדר ההידרשות אליה במהלך הקורס)

- ויטרוביוס, *על אודות האדריכלות* (תרגום והוסיף מבוא, הערות, איורים ומפתחות: ר. רייך), תל-אביב: דביר, 1997 (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 1).
- ר. ונטורי, ד. סקוט-בראון, ס. אייזנאוור, *ללמוד מלאס וגאס: הסימבוליזם הנשכח של הצורה הארכיטקטונית* (1972, 1977) (תרגום: א. אלכסנדרוביץ'), תל-אביב: בבל, 2008 (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 2).
- ר. בארת, *מות המחבר* (1967, 1984) (תרגום: ד. משעני) תל-אביב: רסלינג, 2005 (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 3).
- ה. בן אהרון, ה. וסרמן, *אירופה ערש הלאומיות*, יחידות 3-4: "ורוח האומה מרחפת על פני היער" הצייר קספר דויד פרידריך, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1990 (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 4).

ביבליוגרפיה – רשות (מן הכלל אל הפרט ובהתאם לסדר הכרונולוגי הפנימי)

כללי

- א.ה. גומבריד, *קורות האמנות* (1950, 1972) (תרגמו: ח. עדיני, ח. קלעי) תל-אביב: עם עובד, 1981.
H.W. Janson, *History of Art*, New York: Abrahams, 1995 (1962).
B. Fletcher, *A History of Architecture*, Oxford: Routledge, 1998 (1896).
N. Pevsner, *A History of Building Types*, New Jersey: Princeton University Press, 1997 (1976).

אדריכלות יונית ורומית

- י. שצמן, *האימפריה הרומית ומורשתה*, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2002, פרק ח ("אמנות וארכיטקטורה"), 264-255.
G. Richter, *A Handbook of Greek Art*, Oxford: Phaidon, 1974 (1959).
W. Taylor, *Greek Architecture*, London: The World of Architecture, 1971.
A.W. Lawrence, *Greek Architecture*, New Haven: Yale University Press, 1996.
M. Wheeler, *Roman Art and Architecture*, Norwich: Thames and Hudson, 1979 (1964).
M. Beard, J. Henderson, *Classical Art – From Greece to Rome*, New York: Oxford History of Art, 2001.
J. Summerson, *The Classical Language of Architecture*, London: Thames and Hudson, 1995 (1963).

אדריכלות ימי-הביניים

- נ. כנען-קדר, *האמנות הנוצרית בימי-הביניים – מושגי יסוד*, תל-אביב: ספריית "אוניברסיטה משודרת", 1990.
נ. כנען-קדר, *האמנות הגותית – מקתדרלה לעיר*, תל-אביב, ספריית "אוניברסיטה משודרת", 1995.
R. Milburn, *Early Christian Art and Architecture*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1988.
R. Ousterhout, "The Holy Space: Architecture and the Liturgy", in: L. Safran (ed.), *Heaven on Earth – Art and the Church in Byzantium*, Pennsylvania: Penn State University Press, 1998, 81-120.
K.J. Conant, *Carolingian and Romanesque Architecture 800-1200*, Harmondsworth: The Pelican History of Art, 1978 (1959).
O. von Simson, *The Gothic Cathedral – Origins of Gothic Architecture and the Medieval Concept of Order*, Princeton: Princeton University Press, 1988 (1965).

שעות קבלה : בתיאום מראש

כתובת המורה : meiri@post.tau.ac.il

(בצלאל, תולדות הארכיטקטורה, סילבוסים < פרשיית לימודים בצלאל, תולדות הארכיטקטורה, תשע"ו)